RIZIČNA IGRA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Bradašić, Bruna

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:120730

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

RIZIČNA IGRA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

BRUNA BRADAŠIĆ

Split, 2021.

Studij: Preddiplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
Predmet: Pedagogija ranog i predškolskog odgoja

RIZIČNA IGRA DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Student:
Bruna Bradašić

Mentor:
doc. dr. sc. Ivana Visković

Split, srpanj, 2021

Sadržaj

1. Uvod 1
2. Dječja igra 2
3. Rizična igra 4
4. Vrste rizične igre 7
   4.1. Igra na velikoj visini 7
   4.2. Igra velike brzine 7
   4.3. Igra s opasnim alatima 8
   4.4. Igra pokraj opasnih elemenata 8
   4.5. Gruba igra 9
   4.6. Igra nestajanja/gubljenja 10
5. Dobrobiti rizične igre 12
6. Zaključak 14
7. Literatura 15
Sažetak 18
Abstract 19

1. Uvod

Dječja igra u prirodi i na otvorenom prostoru zastupljena je sve manje, što je moguće tumačiti strahom za dječju sigurnost (Prott, Schepers i Liempd, 2010, prema Visković, Sunko, Mendeš, 2019), ali i nepovjerenjem u djecu i njihove sposobnosti (Miljak, 2009, prema Visković i sur., 2019). Takva ograničavanja od strane odraslih koče cjeloviti pristup dječjem razvoju, a posebno razvoj motoričkih vještina, samopouzdanja, kreativnosti, smanjuje stjecanje praktičnih iskustava, mogućnosti usredotočenosti na okruženje i ne osigurava vrijeme za eksperimentiranje i razvoj neovisnog mišljenja (Williams-Siegfredsen, 2017, prema Visković i sur., 2019). Temeljem istraživanja igrovnog konteksta, Matensson (2010, prema Visković i sur., 2019) navodi da je dječja igra raznovrsnija na otvorenom, u prirodi i nerestrukturiranom prostoru, a ponašanja djece slobodnija i usmjerenija na istraživanje osobnih mogućnosti. Schepers i Liempd (2010, prema Visković i sur., 2019) ističu važnost povjerenja odraslih u djecu i njihove mogućnosti jer se ono reflektira na njihov daljnji odnos, poticanje i omogućavanje dječje autonomije, samostalnosti te poticanje odgovornosti.

Jedna od vrsta igara koje se odvijaju na otvorenom, jest i rizična igra, uzbudljiva vrsta igre koja uključuje rizik fizičke ozljede (Sandseter i Kennair, 2011). Najčešće se odvija u obliku izazovne i avanturističke fizičke aktivnosti, dječjeg isprobavanja aktivnosti koje nisu isprobali do sada, a prilikom igre zaobilaze granicu osjećaja da su izvan kontrole (Sandseter, 2009; Stephenson, 2003, prema Sandseter i Kennair, 2011). Ona je dio normalnog procesa kroz koji djeca prolaze u istraživanju svoje okoline, a dobra je i praksa za učenje savladavanja straha preko ponašanja u kojem se izlažu riziku (Allen i Rapee, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Iako je rizična igra korisna za dječji razvoj, rizik se često povezuje s opasnošću (Furedi, 2001, prema Yilmaz-Uysal, 2020) i to dovodi do ograničavanja od strane odraslih. Iako je rizično ponašanje potencijalno opasno za zdravlje, korisno je za razvoj djeteta, te je upravo zato važno razumjeti zašto i kada će se djeca rizično ponašati (Sandseter i Kennair, 2011).

Ovaj rad daje teorijski pregled dječje igre, rizične igre i njenih dobrobiti, važnosti rizične igre kod djece i njenog razumijevanja od strane odraslih.

.

2. Dječja igra

Igra je dječji način zajedničkog provođenja vremena, zabavljanja i učenja o sebi i svom okruženju (Kennair, Sandseter, i Ball, 2018). Dječju igru moguće je tumačiti kao aktivnost djeteta koja je intrinzično motivirana, pomaže im učiti, donositi odluke, rješavati probleme, razvijati samokontrolu, poštovati pravila, razvijati samoregulaciju emocija i sklapati i održavati vršnjačka prijateljstva. Ona je intrinzično motivirana, nije izazvana ciljno usmjerenim ponašanjem, sama je sebi svrha i nema vanjska pravila i strukturu (Pellegrini, 2009, prema Brussoni, Olsen, Pike i Sleet, 2012).

Dječja slobodna igra prepoznata je kao glavni čimbenik djetetova razvoja i učenja (Fromberg i Bergen, 2006, prema Brussoni i sur., 2012). Kroz igru djeca uče društvene uloge, pravila, vrijednosti, te razvijaju fizičke i spoznajne kompetencije, kreativnost, samopoštovanje i učinkovitost (Fromberg i Bergen, 2006, Milteer i Ginsburg, 2012, prema Brussoni i sur., 2012). Također, igra je opisana kao rad djece koji im pomaže razviti unutarnje interese, naučiti kako donositi odluke, rješavati probleme, vršiti samokontrolu, slijediti pravila, regulirati emocije i razvijati i održavati odnose s vršnjacima (Pellegrini, 2009, prema Brussoni i sur., 2012).

Igra je biološki utemeljena i pruža evolucijski doprinos ljudskom razvoju i promjenama (Hyun, 1998., prema Brussoni i sur., 2012). Također, djeca kažu da su najsretnija kada se igraju (Csikszentmihalyi i Hunter, 2003, prema Brussoni i sur., 2012). Igra se smatra presudnom za razvoj djeteta i njegovo tjelesno i mentalno zdravlje te je uključena u Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989), članak 31. 1. : „Države stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima.“ Stoga ograničavanje mogućnosti dječje igre može ometati zdravlje i dobrobiti djeteta, navode Brussoni i suradnici (2012).

Tri glavne vrste slobodne igre su: igra tjelesnom aktivnošću (npr. igra vježbanjem, gruba igra), igra s predmetima (npr. manipuliranje predmetima, igračkama) i igra uloga (npr. sociodramska). Rizična igra kategorizira se u igru tjelesnih aktivnosti i definira se kao uzbudljiva igra s rizikom od tjelesnih ozljeda (Pellegrini, 2009, prema Brussoni i sur., 2012).

Zajedničke karakteristike igre su to što je proces važniji od rezultata te što aktivnost igranja pruža djetetu iskustvo napetosti, uzbuđenja, zabave, veselja i radosti (Sutton-Smith, 1997, prema Sandseter, 2009).

Da igra nije imala korisne rezultate (funkcije) koji su nadmašili njene nedostatke, davno bi bila eliminirana ili nikada ne bi evoluirala (Bekoff i Byers, 1981, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Razvojna prilagodbena funkcija igre je da djeca mogu naučiti vještine koje su im potrebne i važne za odraslu dob (Sandseter i Kennair, 2011).

3. Rizična igra

Rizična igra uzbudljiva je vrsta igre koja uključuje rizik fizičke ozljede (Sandseter i Kennair, 2011), primarno se odvija vani, najčešće u obliku izazovne i avanturističke fizičke aktivnosti, dječjeg isprobavanja aktivnosti koje nisu isprobali do sada, zaobilazeći granicu osjećaja da su izvan kontrole, najčešće zbog visine i brzine, te prevladavanje straha (Sandseter, 2009, Sandseter i Kennair, 2011).

Rizična igra dio je normalnog procesa kroz koji djeca prolaze tijekom prilagodbe svom okruženju, i ujedno dobra praksa kroz koju uče smanjiti strah preko ponašanja u kojem se izlažu riziku (Allen i Rapee, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011). Igra pruža situaciju manje rizičnu od stvarnog života, što utječe na smanjivanje posljedica nečijeg postupka (Bruner, 1976, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Rizična igra ima evolucijsku i razvojnu funkciju kod djece, odmah, ali i kasnije u životu (Kennair, Sandseter i Ball, 2018). Djecu privlači preuzimanje rizika u igri zato što bivaju nagrađena srećom, uzbuđenjem i drugim pozitivnim iskustvima, dok nesvjesno vježbaju shvaćanje rizika i kako podnijeti rizik (Kennair i sur., 2018). Također, razvijaju motoričke vještine, prostorno-orijentacijske sposobnosti, socijalne vještine i uče se suočavati sa strahom (Kennair i sur., 2018). Umjesto da strah izazove izbjegavanje, Sandseter i Kennair (2011) navode da djeca doživljavaju uzbudljive emocije.

Djeca testiraju mogućnosti i granice djelovanja u svom okruženju, ali najčešće nisu ni svjesna da to čine. To im može pomoći u preživljavanju kasnije u životu, kada ne budu u prisustvu odrasle osobe (Apter, 2007, prema Sandseter i Kennair, 2011). Upravo zato Sandseter i Kennair (2011) ističu važnost rizične igre kroz koju djeca rješavaju rizične situacije iz stvarnog života. Također navode da je paradoksalno da naš strah od ozljeda, koje su uglavnom bezopasne, može rezultirati djecom koja se više boje i imaju povećanu psihopatologiju.

Iako rizična igra ima mnogo koristi za dječji razvoj i učenje, rizik često ima negativne konotacije i najčešće se povezuje s opasnošću (Furedi, 2001, prema Yilmaz-Uysal, 2020). To je dovelo do ideje da je za djecu sigurnije da se igraju o okruženju bez rizika (Waters i Begley, 2007, prema Yilmaz-Uysal, 2020). Činjenica da su stavovi i razmišljanja odraslih prema riziku najveća prepreka koja djecu ograničava u rizičnoj igri, dovela je do zaključka da rizik jest, ili bi mogao biti, čvrsto povezan s kulturom (Yilmaz, 2017, prema Yilmaz-Uysal, 2020). Uvjerenja roditelja o djetetovu preuzimanju rizika direktno utječe na to gdje će se djeca igrati i čega će se igrati vani (Little, 2010, prema Yilmaz-Uysal, 2020). Prema istraživanju Yilmaz-

Uysal (2020) djeca nisu željela sudjelovati u rizičnoj igri jer su mislila da će se njihovi roditelji naljutiti. Razlog odbijanja sudjelovanja u rizičnoj igri može se objasniti kroz moguće reakcije njihovih roditelja, što je prihvaćeno kao kulturološki efekt (Rice i Torquati, 2013, Yılmaz, 2017, prema Yilmaz-Uysal, 2020). Percepcija rizika može biti posljedica individualnih genetskih razlika i okruženja (Kendler i sur., 2002, prema Sandseter i Kennair, 2011) te iskustava i navikavanja (Poulton i Menzies, 2002a, 2002b). Prihvatljiva razina rizika koji djeca mogu preuzeti, također ovisi o tome što se u njihovu okruženju smatra prihvatljivim i vrijednim (Kleppe, 2018).

Moguće je da je rizična igra prirodan način smanjenja reakcija uvjetovanih strahom koje su prisutne kada dijete ima nisku razinu svladavanja uvjeta koji izazivaju strah (Sandseter i Kennair, 2011). Tako se i adaptivni strah, koji je potreban da bi se dijete osjećalo sigurno i pažljivo pri učenju i suočavanju s potencijalno opasnim situacijama za djecu, suprotstavlja pozitivnim emocijama uzrokovanim adaptivnim uzbudljivim iskustvom koje je prisutno pri pomicanju granica onoga što je sigurno i onoga što je opasno (Sandseter i Kennair, 2011).

Rizično ponašanje potencijalna je opasnost za zdravlje, ali je istodobno takvo ponašanje korisno za normalan razvoj djeteta, stoga je važno razumjeti zašto i kada će se djeca rizično ponašati (Sandseter i Kennair, 2011).

Istraživanje je pokazalo da anksiozna djeca mogu preuzeti pretjerano zaštitničko ponašanje od drugih, poput roditelja i skrbnika, i da to pojačava djetetovu percepciju prijetnje i smanjuje njihovu percepciju kontrole opasnosti (Allen i Rapee, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011). Pretjerana zaštita može biti kontraproduktivna i rezultirati pretjeranom razinom straha kod djece, stoga djeci treba pružiti poticajnija okruženja, a ne kočiti njihov razvoj (Sandseter i Kennair, 2011).

Važno je razumjeti funkcije rizične igre i različitih uključenih psiholoških mehanizama i motivacijskih sustava jer se rizično ponašanje zadržava unatoč pokušajima odraslih da dječju sredinu učine sigurnijom. Iako djeca koja su aktivna i više riskiraju imaju više (lakših) ozljeda, istraživanja sugeriraju da će takva djeca imati psihološku korist od prirodnog prilagodljivog ublažavanja straha i antifobičnog učinka rizične igre (Sandseter i Kennair, 2011).

Ključna uloga u promicanju dječje sigurnosti upravo je prevencija ozljeda, koja podrazumijeva zaštitu djece od pojave ili rizika od ozljeda. Međutim, prema novim istraživanjima ukazuje se na to da nametanje previše ograničenja dječjoj rizičnoj igri može kočiti njihov razvoj (Brussoni i sur., 2012).

Istraživanja su pokazala da su šestogodišnjaci skloniji precjenjivanju svojih sposobnosti od osmogodišnjaka, navode Sandseter i Kennair (2011), a čini se da je to zato što su

osmogodišnjaci razvili bolju sposobnost prosuđivanja rizičnih situacija. Autori (Plumert, 1995, Plumert i Schwebel, 1997, prema Sandseter i Kennair, 2011) sugeriraju da djeca nauče procjenjivati rizik iskustvom u rizičnim situacijama i razvijanjem kognitivnih kompetencija potrebnih za preciznije prosudbe. Također Sandseter i Kennair (2011) navode kako je utvrđeno da su veće količine izravnog iskustva s rizičnom situacijom povezane s procjenama nižeg rizika u toj situaciji (DiLillo, Potts i Himes, 1998, prema Sandseter i Kennair, 2011), vjerojatno dijelom i zato što iskustvo dovodi do sposobnosti upravljanja rizikom (Adams, 2001 prema Sandseter i Kennair, 2011) i razvijanja osjećaja za stvarni rizik u situaciji (Ball, 2002, Plumert, 1995 prema Sandseter i Kennair, 2011).

U istraživanjima s djecom od 6 do 10 godina pronađeni su slični rezultati, što se može objasniti tako da djeca postaju manje osjetljiva na mogućnost ozljeda ako im se slične i lakše ozljede ponavljaju, ili postaju bolja u procjeni i upravljanju rizikom, što im smanjuje strah (Hillier i Morrongielo, 1998, Peterson i sur., 1994, Adams, 2001, Ball. 2002, Plumert, 1995, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Tijekom rasprave o rizicima s kojima se djeca suočavaju u svojim aktivnostima, važno je razlikovati rizik i opasnost (Little, 2010, prema Sandseter i Kennair, 2011). Pojam „preuzimanje rizika“ obično se tumači negativno, a rizik i opasnost se tumače kao sinonimi (Lupton i Tulloch, 2002 prema Sandseter i Kennair, 2011). Preuzimanje rizika moguće je tumačiti kao sudjelovanje u ponašanjima koja su povezana s izvjesnom vjerojatnošću negativnih ishoda. Međutim, Sandseter i Kennair (2011) navode kako se većina ljudi susreće sa situacijama koje uključuju elemente rizika, te da se kroz iskustvo i učenje moramo pripremiti za suočavanje s tim rizicima i upravljanje njima. Onda se rizik ne mora definirati kao nužno negativan, već kao situacije u kojima se od nas traži da donosimo odluke među izborima u kojima je ishod nepoznat (Little, 2010, prema Sandseter i Kennair, 2011). To znači da rizik nije nužno opasnost koju treba izbjegavati, već nešto čime se treba upravljati (Ball, Gill i Spiegal, 2008, prema Sandseter i Kennair, 2011). Razlikuje se rizik koji dijete ne vidi i rizik koji predstavlja neizvjesnost ishoda i zahtijeva djetetov izbor hoće li riskirati ili ne. Odrasli bi trebali pokušati ukloniti opasnosti koje djeca ne mogu vidjeti ili kojima ne mogu upravljati bez uklanjanja svih rizika, tako da se djeca mogu suočiti s izazovima i odlučiti riskirati u relativno sigurnim postavkama igre (Greenfield, 2003, prema Sandseter i Kennair, 2011). To znači pronaći ravnotežu između rizika koji potiču učenje i opasnosti koje mogu rezultirati ozbiljnim ozljedama (Little, 2010, prema Sandseter i Kennair, 2011).

4. Vrste rizične igre

Rizičnu igru moguće je uvjetno razvrstati prema riziku mjesta, alata i vremena.
Zajedničko svim vrstama rizične igre je to što postoji stvarna i ozbiljna šansa da će se dijete ozlijediti i to što se bojimo izvora te opasnosti. Ali također Kvalnes (2017) navodi da jedino rizična igra može riješiti dijete straha i pripremiti ga za suočavanje sa životnim rizicima.

4.1. Igra na velikoj visini

Najučestalija vrsta rizične igre prema Sandseter (2011) upravo je igra na velikoj visini. Djeca se penju na stabla, penjalice u parku, velike stijene i slično. Tijekom dugogodišnjih istraživanja Sandseter (2011, 2007) tvrdi da djeca vole skakati s visine, balansirati blizu ruba ili visjeti s penjalica. Prema Grayu (2014) djeca se penju na visine kako bi osjetila adrenalin, vidjela svijet iz ptičje perspektive i doživjela osjećaj da su uspjela.
Oni koji u ranijim godinama imaju strah od visine, obično izbjegavaju visine, dok oni koji imaju nisku razinu straha od visine, imaju veću vjerojatnost upuštanja u rizično ponašanje u blizini visina i doživljavanja ozbiljnijih padova. Rizična igra s velikim visinama pružit će navikavajuće, desenzibilizirano iskustvo te zrelo i adekvatno savladavanje, što će na kraju rezultirati manjim strahom od visine u kasnijem životu (Sandseter i Kennair, 2011).

4.2. Igra velike brzine

Definicija igre velike brzine prema Sandseter (2011) vožnja je bicikla velikom brzinom, ljuljanje na ljuljački velikom brzinom, klizanje niz tobogan ili liticu velikom brzinom, kao i trčanje nekontroliranom brzinom. Gray (2014) tvrdi da ljuljanje na konopcu, sanjkanje, vožnja brodom, biciklom, skejtom ili nekim drugim vozilom pri velikoj brzini kod djece proizvodi uzbuđenje od „zamalo“ gubljenja kontrole koje su na kraju ipak iskontrolirali.
Najočitija razvojna funkcija igre velike brzine je poboljšanje percepcije, posebno dubine i pokreta, ali i percepcije veličine i oblika (Rakison, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011). U aktivnostima velike brzine, poput njihanja i klizanja, stječu se sposobnosti prostorne orijentacije (Bjorklund i Pellegrini, 2002, prema Sandseter i Kennair, 2011). Također, igra u

kojoj se djeca kreću trčeći, vozeći bicikl, hodajući i klizeći niz brda ili tobogane, poboljšava njihovu fizičku spremnost i motoričku sposobnost (Bekoff i Byers, 1981, Bjorklund i Pellegrini, 2000, Byers i Walker, 1995; Pellegrini i Smith, 1998, prema Sandseter i Kennair, 2011).

4.3. Igra s opasnim alatima

Igre s alatima koji su potencijalno opasni, prema Sandseter (2011) uključuju korištenje noža za rezanje, pile za rezanje grane, korištenje čekića i čavlića za stolariju ili sjekire za cijepanje drva. Također, Sandseter (2011, 2007a) tvrdi da su ove radnje rizične s gledišta odraslih, dok djeca to doživljavaju kao uzbudljive aktivnosti. Gray (2014) smatra da su djeca zadovoljna povjerenjem koje im odrasli iskazuju omogućavanjem rizične igre. Moguće da ih istodobno veseli i rizik i samopouzdanje.

Zanimljivo je da igra s opasnim alatima prije jedne ili dvije generacije nije smatrana rizičnom od strane odraslih i bila je tipičnija među djecom, navode Sandseter i Kennair (2011).

Ova vrsta igre može se smatrati igrom manipulacije predmetima na različite načine, poput udaranja i bacanja (Bjorklund i Pellegrini, 2002, Pellegrini i Bjorklund, 2004, prema Sandseter i Kennair, 2011). Količina vremena koju djeca provode u igri i manipuliranju predmetima, pokazatelj je važnosti koju ovakva igra ima za razvoj kompetencija i u djetinjstvu i kasnije u životu (Pellegrini i Bjorklund, 2004, prema Sandseter i Kennair, 2011). Igra s predmetima koristi pojedincu da nauči svojstva i funkcije pojedinih predmeta, a vrijedna je i kada se pojedinac nađe u opasnosti (Bjorklund i Pellegrini, 2002, prema Sandseter i Kennair, 2011). Dječaci su evolucijski skloniji sudjelovati u igri koja se orijentira na upotrebu alata, i to na energičan i fizički način koji je muškarcima u prošlosti trebao za lov, dok su djevojčice sklonije manipuliranju predmetima, što sugerira da su se žene u prošlosti pripremale za sakupljanje (Bjorklund i Pellegrini, 2002, Pellegrini i Bjorklund, 2004, prema Sandseter i Kennair (2011). Mnogi od opasnih alata nisu postojali u prošlosti te evolucijski nije razvijen strah prema njima, što sugerira da je igra s predmetima motivirana zanimanjem za alate i stjecanjem vještina za rukovanje alatima (Sandseter i Kennair, 2011).

4.4. Igra pokraj opasnih elemenata

Funkcija igre pokraj opasnih elemenata je istraživanje okoline i upoznavanje s njezinim mogućnostima i ograničenjima. Prema pojedinim istraživanjima neka djeca nisu previše

pažljiva s obzirom na činjenicu da se igraju u blizini opasnih elemenata, već su zaokupljena svojim aktivnostima, poput jurnjave ili igre uloga, stoga ne shvaćaju potencijalnu opasnost (Sandseter i Kennair, 2011).

Djeca su se kroz evolucijsku povijest igrala pokraj opasnih prirodnih fenomena, poput vatre i vode. To dovodi do pretpostavke da je postojala selekcija za poboljšanje dječje sposobnosti percepcije stvarnih rizika.

Ponašanje u blizini opasnih elemenata, poput vode, vatre i visokih litica, može biti prirodno ponašanje protiv straha, dok sprečavanje takvog ponašanja može povećati rizik od straha i pažljivo usmjerenog ponašanja u navedenim situacijama i okruženjima (Sandseter i Kennair, 2011).

Prateći igru djece u potencijalno rizičnim situacijama, Sandseter (2011, 2007a, 2007b) smatra da sva djeca ne reagiraju jednako. Neki iskazuju strah, dok drugi ne prepoznaju rizik, pa se i ne plaše. Moguće je da neka djeca prepoznaju rizik i da ih upravo to veseli (Gray, 2014). Opravdano je zaključiti da je percepcija rizika individualna.

4.5. Gruba igra

Tipične aktivnosti koje su karakteristične za grubu igru, prema Sandseter (2011) su: tuča, borba sa štapovima/granama, hrvanje i hvatanje. Takve aktivnosti zahtijevaju najveću razinu sposobnosti da bi se savladale. Prema Grayu (2014) djeca se svugdje na svijetu vole igrati lovice i tuče. Gray (2014) procjenjuje da se pojedina djeca ne boje ozljeda.

Gruba igra je najčešći oblik igre kod sisavaca koji nisu ljudi (Sandseter i Kennair, 2011), a relativno je česta u zapadnim industrijaliziranim kulturama te širokom spektru drugih kultura, poput lovačkih, sakupljačkih te seoskih kultura širom svijeta (Fry, 2005, Gosso i sur., 2005, Power, 2000, Smith, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Istraživanja grube igre kod ljudi i životinja utvrdila su da se mužjaci više uključuju u borbu nego žene i da se s godinama povećava grubost igre (Power, 2000). Postojanje grube igre i borbe u ljudskim i životinjskim kulturama dovodi do zaključka da je gruba igra rezultat evolucijskog prilagodbenog procesa (Sandseter i Kennair, 2011).

Gruba igra uključuje veliku tjelesnu i motoričku simulaciju, pojačavanje socijalnih kompetencija, kao što su pripadnost vršnjacima, socijalna signalizacija, dobre vještine upravljanja i dominacije unutar grupe vršnjaka, pregovaranje, manipuliranje i redefiniranje situacija. Gruba igra također razvija odgođene koristi preživljavanja i reprodukcije, posebno

za dječake koji se najčešće bave grubom igrom te stječu kompetencije u agresiji, borbi, socijalnom natjecanju i iskustvu dominantnih i podređenih uloga (Sandseter i Kennair, 2011). Prema istraživanjima gruba igra kod djece predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta pruža vježbu i usavršava vještine za regulaciju agresivnog ponašanja.

Dakle, gruba igra ima važne funkcije, i neposrednu i odgođenu, za motoričku vježbu, vježbanje socijalnih vještina, regulaciju agresije i tjelesno zdravlje (Sandseter i Kennair, 2011).

4.6. Igra nestajanja/gubljenja

Djeca vole šetati sama i istraživati bez nadzora odraslih. Bez obzira na svjesnost rizika imaju potrebu to napraviti. Gray (2014) tvrdi da se mala djeca igraju skrivača kako bi iskusila uzbuđenje od privremenog odvajanja od svojih prijatelja, dok stariji odu sami, na svoju ruku, daleko od odraslih kako bi iskusili adrenalin i strah od nepoznatog koje je ispunjeno opasnostima. Neovisnost i istraživanje okoline postaju neophodni kako dijete sazrijeva (Sandseter i Kennair, 2011).

Nagon za samostalnim odlaskom u nova neotkrivena okruženja bez nadzora odraslih, način je na koji djeca istražuju svoj svijet i razvijaju osjećaj da su kao kod kuće u njemu.

Moguće je razlikovati rizične situacije u kojima se djeca igraju i one u kojima odrasli istražuju. Teško je razlikovati ozbiljno istraživanje od igre, i dijete često novom i nepoznatom okruženju ili objektu pristupa kroz ozbiljno istraživanje, a zatim se postupno dalje istražuje kroz igru. Istraživanje vlastitog okoliša prirodna je funkcija u kojoj se razvija percepcija dubine, oblika, veličine i pokreta (Rakison, 2005, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Istraživanja su pokazala da je važan dio dječje igre upravo istraživanje. Iznosi se činjenica da se dječaci više bave istraživanjem i istražuju veća područja od djevojčica, što je povezano s Bowlbyjevim okružjem evolucijske prilagodbe u kojem su mužjaci bili lovci koji su se morali sigurno kretati u raznim područjima daleko od kuće (Bjorklund i Pellegrini, 2002, prema Sandseter i Kennair, 2011).

Separacijski strahovi su uobičajeni, posebno kod mlađe djece. Neki autori se u tumačenju oslanjaju na prošlost jer je tada gubljenje predstavljalo stvarnu opasnost, s naglaskom na prilagodbenu funkciju početne tjeskobe prilikom odvajanja od male djece. No, moguće je da je to problem izgrađene privrženosti prema primarnom skrbniku. U zapadnim kulturama očekuje se da djeca spavaju sama, što bi moglo pozitivno utjecati na veći stupanj individualnosti i smanjiti strah od toga da budu sami (Sandseter i Kennair, 2011).

Pojedina istraživanja nalaze da je kod dječaka razina anksioznosti razdvajanja niža nego kod djevojčica, a to se tumači kao posljedica pritiska za prilagodbom - da se dječaci nauče hrabrosti te da nauče loviti daleko od kuće, a djevojčice da nauče vještinu njegovanja i stvaranje sigurnog okruženja za odgoj djece (Silove, Manicavasagar, O'Connell i Morris-Yates, 1995, prema Sandseter i Kennair, 2011). Planirana odvajanja mogu pomoći djeci da postanu imuna na strah od odvajanja, što podupire pretpostavku dobrovoljnog odvajanja djece od skrbnika. Također, moglo bi se očekivati da će djeca s manje straha od odvajanja biti spremnija izložiti se razdvajanju od djece s velikim strahom od razdvajanja. Unatoč tome, kada imaju priliku da dobrovoljno planiraju, odvoje se od svojih skrbnika. Tada istražuju nova i nepoznata područja te doživljavaju uzbuđenje rizika od gubljenja i privremeno se riješe tjeskobe zbog razdvajanja (Sandseter i Kennair, 2011).

5. Dobrobiti rizične igre

Rizična igra, prema Kvalnesu (2017), pomaže djeci u učenju nošenja s potencijalnom opasnošću i ozljedama jer su dječja evolucijska istraživanja pokazala da djeca uče procjenjivati rizik kroz iskustvo u rizičnim situacijama. Kroz rizičnu igru razvijaju kognitivne sposobnosti koje trebaju za donošenje primjerenih procjena oko situacija u kojima se nalaze (Plumert, 1995, Plumert i Schwebel, 1997, prema Kvalnes, 2017). Također, rizična igra može imati važan i pozitivan utjecaj na rješavanje fobija kod djece koje, kako tvrde Sandseter i Kennair (2011, prema Kvalnes, 2017), ne mogu steći nigdje drugdje jer jedino penjanje na drveća, korištenje oštrih noževa i šetnja bez nadzora može osloboditi od fobija prema visini, oštrim alatima i izostavljanju iz grupe. Prezaštitničko ponašanje, navodi Kvalnes (2017), može oduzeti mogućnost iskustva individualnog rasta i razvoja jer se ograničavanjem mogućnosti prakticiranja rizične igre oduzima mogućnost zdravog odnosa bez anksioznosti u odrasloj dobi. Djeca se penju na drveće i potiču drugu djecu na rizičnu igru kako bi doživjela uzbuđenje, zabavu i stvorila osjećaj samokontrole (Kvalnes, 2017). Penjanje na drveće i stijene omogućava priliku za razvoj različitih motoričkih vještina, mišićne snage, izdržljivosti i kvalitete kompletnog kostura (Kvalnes, 2017). Igra na visini pruža mogućnost razvijanja kompetencija za percipiranje dubine, forme, oblika, veličine i pokreta, ali i općih prostorno-orijentacijskih sposobnosti. Te značajne vještine i kompetencije imaju trenutni učinak na preživljavanje u djetinjstvu, ali i odgođene dobrobiti za dobro nošenje sa zadatcima i prilagodbu istima u odrasloj dobi. A prema istraživanjima, djeca koja su pala s neke visine, izražavaju manji strah prema visinama od onih koji su ostali uskraćeni za to iskustvo (Kvalnes, 2017). Preuzimanje rizika u igri pomaže djeci da testiraju svoja fizička ograničenja, razviju perceptivno-motoričke sposobnosti i nauče izbjegavati opasnosti ili se prilagoditi opasnom okruženju i aktivnostima (Brussoni i sur., 2012).

Istraživanja su pokazala da djeca dugoročno profitiraju od takvih aktivnosti, razvijaju kompetencije, i to kroz igru prilikom koje se dobro osjećaju. (Lavrysen, Bertrands, Leyssen, Smets, Vanderspikken i Graef, 2015).

Istraživanja razvoja djece ukazala su na to da ograničenja od strane odraslih negativno utječu na dječji razvoj (Sandseter i Kennair, 2011, prema Kvalnes, 2017). Tijekom zadnjeg desetljeća porasla je stopa intenzivnog roditeljstva, često nazvanog „helikopter roditeljstvo“, s kojim se djeca posebno bore kad uđu u život odraslih (Kennair i sur., 2018). Istraživanja pokazuju da

„helikopter roditeljstvo“ i prevelika kontrola djece utječu na to da im je zabranjeno istraživati vlastitu okolinu i tako im se smanjuje mogućnost razvijanja kompetencija ovladavanja stvarima u njihovu okruženju, posebno u novim i prijetećim situacijama, a smanjuje se i mogućnost razvijanja prikladnih vještina za rješavanje problema (Affrunti i Ginsburg, 2012, prema Kennair i sur., 2018). Djeca koja su odrastala s „helikopter roditeljima“, imaju snažno uvjerenje da drugi trebaju rješavati njihove probleme, i kao takvi pokazali su bespomoćnost u samostalnom rješavanju vlastitih problema (Kennair i sur., 2018).

Statistički podatci o nezgodama na igralištima iz nekoliko zemalja pokazuju da su ozljede vezane uz dječju igru uglavnom lakše prirode - ozljede koje su djeca tijekom evolucijske povijesti pretrpjela bez većih ozljeda i trajnih posljedica. To su ozljede poput modrica, nagnječenja, potresa mozga i prijeloma - kao rezultat padova, udaraca, zamaha, tobogana, okvira za penjanje ili druge opreme. Ozljede na igralištu koje rezultiraju smrću ili teškim invaliditetom vrlo su rijetke (Ball, 2002, Bienefeld i sur., 1996, Chalmers , 2003, Chalmers i sur., 1996, Phelan i sur., 2001 prema Sandseter i Kennair, 2011). Zato Sandseter i Kennair (2011) navode da same ozljede rijetko predstavljaju traumu koja bi mogla utjecati na normalan razvoj.

6. Zaključak

Dječja igra ključan je čimbenik u djetetovu razvoju i učenju. Kroz igru dijete uči o sebi i o svom okruženju. Ona je spontana i intrinzično motivirana aktivnost u kojoj dijete uživa, a ujedno i uči. Igra potiče cjeloviti dječji razvoj. Postoje razne podjele dječje igre, a jedna od njih je podjela na igru tjelesnom aktivnošću, igru s predmetima i igru uloga.

Svaka igra može biti potencijalno rizična. Ipak, motoričke igre najčešće su rizične jer postoji mogućnost tjelesne ozljede. Najčešće su to igre koje se odvijaju vani, a uključuju avanturističke, fizičke aktivnosti i zaobilaženje osjećaja straha. Rizična igra djeci je privlačna jer im daje osjećaj samopouzdanja i samostalnosti. Kroz rizičnu igru djeca testiraju svoje mogućnosti i granice, rješavaju rizične situacije iz stvarnog života, a razvojna funkcija se očituje odmah, ali i kasnije u životu. Rizičnu igru moguće je uvjetno razvrstati u šest kategorija, a to su: igra na velikim visinama, igra velike brzine, igra s opasnim alatima, igra pokraj opasnih elemenata, gruba igra / igra hrvanja te igra nestajanja/gubljenja. Iako svaka od navedenih igara doprinosi dječjem razvoju, kod mnogih roditelja prevlada strah, te djeci zabranjuju rizičnu igru, iako istraživanja pokazuju da negativne posljedice zbog kojih su roditelji u strahu nisu toliko učestale tijekom sudjelovanja djece u takvim vrstama igre. Takva ograničenja od strane odraslih dovode do problema s dječjim psihičkim i fizičkim razvojem. Kada se dijete previše ograničava i rizik mu se ukloni iz igre, ono postaje sklonije problemima kao što su pretilost, zabrinutost za mentalno zdravlje, nedostatak neovisnosti, smanjene sposobnosti za učenje, percepciju i prosudbu, navode Brussoni i suradnici (2012).

Analiziramo li dobre i loše strane rizične igre, opravdano je zaključiti da dobrobiti nadvladavaju poteškoće. Odrasli bi trebali prevladati svoje strahove i pustiti djecu da razvijaju svoja znanja i sposobnosti kroz dobrobiti rizične igre, čije će rezultate primijetiti odmah, ali i kasnije u životu. Naravno, treba ukloniti očite opasnosti iz dječjeg okruženja i pustiti djecu da hrabro kroče u suočavanje sa strahovima.

7. Literatura

1. Brussoni, M., Gibbons, R., Gray, C., Ishikawa, T., Sandseter, E.B.H., Bienenstock, A., Chabot, G., Fuselli, P., Herrington, S., Janssen, I., Pickett, W., Power, M., Stanger, N., Sampson, M., Tremblay, M.S. (2015). What is the Relationship between Risky Outdoor Play and Health in Children? A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2015; 12(6):6423-6454.
   Preuzeto s https://doi.org/10.3390/ijerph120606423 (Pristupljeno 28.5.2021.)
2. Brussoni, M., Olsen, L. L., Pike, I. i Sleet, D. A. (2012). Risky Play and Children's Safety: Balancing Priorities for Optimal Child Development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *9*(9), 3134–3148. MDPI AG.
   Preuzeto s http://dx.doi.org/10.3390/ijerph9093134 (Pristupljeno 28.5.2021.)
3. Gray, P. (2014). Risky play: Why children love it and need it. *Psychology Today*.
   Preuzeto s https://www.psychologytoday.com/us/blog/freedom-learn/201404/risky-play-why-children-love-it-and-need-it (Pristupljeno 27.5.2021.)
4. Kennair, L. E. O., Sandseter, E. B. H., i Ball, D. (2018). Risky play and growing up: how to understand the over-protection of the next generation. *Pseudoscience: The conspiracy against science*, 171-220.
   Preuzeto s https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=dwFKDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA171&dq=%E2%80%A2%09Kennair,+L.+E.+O.,+Sandseter,+E.+B.+H.,+%26+Ball,+D.+(2018).+Risky+play+and+growing+up:+how+to+understand+the+over-protection+of+the+next+generation.+Pseudoscience:+The+conspiracy+against+science,+171-220.++&ots=B70ZZNYxNE&sig=YbVf8_2SKaOsG1eGK_S2IVmA2-E&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false (Pristupljeno 30.5.2021.)

5. Kleppe, R. G. (2018). *One-to-three-year-olds' risky play in early childhood education and care*
   Preuzeto s https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/10642/5890/A-18-7-manus-Kleppe-1204.pdf?sequence=3&isAllowed=y (Pristupljeno 30.5.2021.)
6. Ujedinjeni narodi (1989). *Konvencija o pravima djeteta*
   Preuzeto s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf (Pristupljeno 30.5.2021.)
7. Kvalnes, Ø. (2017). *Risky Play In: Fallibility at Work. Palgrave Macmillan, Cham.*
   Preuzeto s https://doi.org/10.1007/978-3-319-63318-3_1 (Pristupljeno 29.5.2021.)
8. Lavrysen, A., Bertrands, E., Leyssen, L., Smets, L., Vanderspikken, A. i Graef, P. (2015). Risky-Play at School. Facilitating Risk Perception and Competence in Young Children. *European Early Childhood Education Research Journal*. 25 (2017). 10.1080/1350293X.2015.1102412.
   Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/281811368_Risky-Play_at_School_Facilitating_Risk_Perception_and_Competence_in_Young_Children (Pristupljeno 20.6.2021.)
9. Sandseter, E. (2011). Children's risky play from an evolutionary perspective. *Evolutionary Psychology, 9,* 257-284. Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/230796912_Children's_Risky_Play_from_an_Evolutionary_Perspective_The_Anti-Phobic_Effects_of_Thrilling_Experiences (Pristupljeno 20.6.2021.)
10. Sandseter, E. B. H., & Kennair, L. E. O. (2011). Children's Risky Play from an Evolutionary Perspective: The Anti-Phobic Effects of Thrilling Experiences. *Evolutionary Psychology*.
    Preuzeto s https://doi.org/10.1177/147470491100900212 (Pristupljeno 29.5.2021.)
11. Visković, I. , Sunko, E., Mendeš, B.(2019). Children's Play—The Educator's Opinion. *Education Sciences*. 9(4):266.
    Preuzeto s https://doi.org/10.3390/educsci9040266 (Pristupljeno 30.5.2021.)

12. Whitebread, D., Neale, D., Jensen, H., Liu, C., Solis, S. L., Hopkins, E., ... & Zosh, J. (2017). *The role of play in children's development: a review of the evidence*. LEGO Fonden.
Preuzeto s https://www.researchgate.net/profile/Hanne-Jensen/publication/325171537_The_role_of_play_in_children%27s_development_a_review_of_the_evidence/links/5afc1a4ba6fdccacab1999eb/The-role-of-play-in-childrens-development-a-review-of-the-evidence.pdf (Pristupljeno 27.5.2021.)
13. Yilmaz-Uysal, S. (2020). Preschool children's preferences to take risks in outdoor play: turkish sample. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*. 5. 580-595. 10.35826/ijetsar.137.
Preuzeto s https://www.researchgate.net/publication/340989502_PRESCHOOL_CHILDREN'S_PREFERENCES_TO_TAKE_RISKS_IN_OUTDOOR_PLAY_TURKISH_SAMPLE (Pristupljeno 29.5.2021.)

Sažetak

Dječja igra ključan je čimbenik u dječjem razvoju i učenju. Ona je dječji način zajedničkog provođenja vremena, zabavljanja i učenja o sebi i svom okruženju. Dječja igra u prirodi i na otvorenom prostoru zastupljena je sve manje. Jedna od podvrsta dječje igre na otvorenom je i rizična igra. Rizična igra ima različite dobrobiti za dijete, dobrobiti kojih odrasli nisu svjesni zbog straha, jer se rizik često povezuje s opasnošću. Cilj ovog završnog rada je prikazivanje važnosti rizične igre i njezinih pozitivnih učinaka na rast i razvoj djeteta.

Ključne riječi: dječja igra, rizik, rizična igra, strah, dobrobiti

RISKY PLAY WITHIN EARLY CHILDHOOD EDUCATION

Abstract

Children's play is a key factor in children's development and learning. It is a child's way of spending time together, having fun and learning about themselves and their environment. Children's play in nature and outdoors is less and less represented. One of the subtypes of children's outdoor play is risky play. Risky play has a variety of benefits for a child that adults are unaware of out of fear, because risk is often associated with danger. The final goal of this final paper is to show the importance of risky play and its positive effects on the growth and development of the child.

Keywords: child’s play, risk, risky play, fear, benefits

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Bruna Bradašić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja prvostupnice ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mojega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 14.7.2021.

Potpis

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA U SPLITU

Student/Studentica: Bruna Bradašić

Naslov rada: Rizična igra djece rane i predškolske dobi

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: pedagogija

Vrsta rada: završni rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Ivana Visković

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Branimir Mendeš, Ante Grčić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga (završnoga)/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

(a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 14.7.2021.

Potpis studenta/studentice: Bruna Bradašić